

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ СУДИМОСТІ

Чумак Ю. І.

факультет Правознавство,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Соболь О. І.

к. ю.н., доц. кафедри кримінально-правових дисциплін,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

В сучасних умовах розбудови правової держави боротьба зі злочинністю є одним із важливих завдань нашої країни. При цьому дуже важливого значення набувають заходи щодо попередження злочинності, що покладено в основу такого інституту кримінального права як інститут покарання. У свою чергу, судимість служить своєрідним індикатором морального стану суспільства й інтенсивності використання кримінально-правового ресурсу в регулюванні суспільних відносин. Судимість є завершальною стадією кримінальної відповідальності. Основне завдання інституту судимості – запобігання та попередження вчинення злочинів. Тому проблема судимості та її наслідків є найбільш дискусійною темою в кримінальній науці. Все це свідчить про актуальність дослідження проблем судимості та її наслідків.

Значний здобуток у дослідження проблем судимості та її наслідків внесли такі дослідники, як А. Абдурахманова, В. Білоконев, В. Голіна, М. Граматчиков, С. Корягіна, Н. райнова, Г. Маркелова, А. Маршенев, О. Соколов, Г. Шутаєва та ін. Зазначені науковці внесли значний внесок в дослідження питань, пов'язаних з проблемами судимості.

Взагалі, інститут судимості є комплексним правовим інститутом, який регулює відносини, що виникають між державою і особою, стосовно якої набрав законної сили обвинувальний вирок суду, у сфері досягнення та закріплення мети кримінальної відповідальності. Він створює правові гарантії законності застосування до судимих осіб передбачених законом правообмежень та надає можливість особам, які мають судимість (судимості), позбавитись загальноправових і кримінально-правових її наслідків шляхом законотворчої поведінки [1, с. 102]. Отже, виходячи з цього, судимість пов'язана із вчиненням конкретного злочину і засудженням за нього. Так, не може бути судимості особа, яка: а) не вчинила злочину; б) не постанала перед судом і не була засуджена.

Пленум Верховного Суду України у п. 1 Постанови «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості» від 26 грудня 2003 р. № 16 визначає судимість як правовий стан особи, який виникає у зв'язку з її засудженням до кримінального покарання і за зазначених у законі умов тягне настання для неї певних негативних наслідків [2]. Однак це визначення не повною мірою розкриває сутність та мету судимості, потребує також уточнення момент виникнення і припинення судимості, спектр її правових наслідків. Крім того, в контексті літературної норми, настання певних негативних наслідків може тягнути власне судимість, а не «правовий стан особи»: такий стан характеризується (а не тягне) настанням певних правових наслідків. В цьому аспекті доречно акцентував увагу у визначенні поняття судимості А. Музика [3, с. 865]. Отже, судимість обов'язково тягне за собою негативні наслідки для правопорушника.

Слід зауважити, що складовим конструктивним елементом інституту

судимості є власне судимість. Термін «судимість» означає, що «за ким-небудь значиться судовий вирок за вчинений злочин». Відповідно до ч. 1 ст. 88 КК України особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості [4]. Отже, підставою її виникнення є наявність правовідносин, які включають у себе факт вчинення особою злочину, а також факт її засудження за цей злочин до кримінального покарання. Але судимість – не просто констатація факту засудження особи за злочин, а й (і це головне) наявність у зв'язку з цим певних правовідносин між державою і злочинцем. Судимість особи завжди має конкретний характер. Вона тісно пов'язана з певним злочином, мірою покарання за нього і має реальний зміст. Правові наслідки, які виникають з визнанням особи судимою, хоча і передбачені в законі, але їх дійсний обсяг для кожного засудженого різний і залежить від виду, ступеня тяжкості вчиненого злочину, соціального статусу особи та ін. [5, с. 253]. Таким чином, правові наслідки судимості визначаються окремо щодо кожного злочину. При вчиненні декількох злочинів судимість виникає щодо кожного із них, тобто особа може мати одночасно кілька судимостей. При цьому вони можуть відрізнятися за тривалістю і правовим змістом.

Таким чином, судимість особи є результатом засудження винної особи обвинувальним вироком суду за вчинений нею злочин до покарання, який виступає підставою для державного осуду і застосування до неї передбачених законом протягом певного, законом встановленого перебігу часу обмежень та позбавлень і відіграє роль сприяючого засобу досягнення і закріплення цілей покарання. Для виконання завдань, які постають перед інститутом судимості, законодавець пов'язує з ним можливість обмеження суб'єктивних прав особи (тобто загальноправові наслідки судимості) або настання певних кримінально-правових обтяжень (кримінально-правові наслідки).

Загальносоціальні наслідки судимості – різноманітні за обсягом та порядком настання часткові обмеження прав і свобод особи, яка має судимість, що передбачені нормами різних галузей права і застосовуються протягом усього чи частини строку стану судимості особи, тобто до її погашення або зняття. Згідно з ч. 2 ст. 88 КК України «судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також в інших випадках, передбачених законами України», що легалізує наявні і можливі загальноправові наслідки судимості [6]. Закон не розкриває положень «інші випадки, передбачені законами України», яких, на думку В. Голіної, може бути необмежена кількість. Виходить, що судимість може впливати на правовий статус особи залежно від власного розсуду законодавця у сфері будь-якої галузі права. Фактично на законодавчому рівні питання про вид, зміст та межі загальноправових обмежень прав судимої людини не вирішено. Разом із тим цих обмежень за законодавством України вже достатньо. Існує значна кількість законів України, якими передбачені різні обмеження прав осіб, які мають судимість. Тому заслуговує на подальше обговорення пропозиція щодо прийняття єдиного Закону України «Про правові наслідки судимості» [5, с. 255].

Із судимістю як елементом інституту кримінальної відповідальності пов'язані певні кримінально-правові наслідки конструктивного і диференційного характеру. Використовуючи так чи інакше феномен судимості, законодавець створює різні інститути кримінального права, де вона, з одного боку, виступає одним із конструктивних елементів багатьох інститутів Загальної частини КК України (наприклад, інститут повторності і рецидиву злочинів, призначення покарання,

звільнення від покарання та його відбування тощо), а з другого – кваліфікуючою ознакою значної кількості складів злочинів Особливої частини КК [5, с. 256]. Тобто ці правові наслідки пов'язані з правообмеженнями суто кримінально-правового характеру.

Судимість як правова інституція зумовлена потребою більш рішучої боротьби з рецидивом злочинів та заходами кримінально-правового характеру щодо запобігання злочинності в цілому. Судимість має завдання продовжити на деякий час кримінально-виконавчий вплив на засудженого після відбуття ним покарання. У цьому розумінні визнання особи судимою тягне для неї не лише несприятливі фізичні та психологічні наслідки, пов'язані з призначенням та відбуванням самого покарання, а й певні правообмеження після відбуття покарання. Одна частина таких наслідків має винятково кримінально-правовий характер, друга - загально-правовий характер.

Таким чином, судимість є важливим та обов'язковим інститутом кримінального права у запобіганні злочинності. Інститут судимості як гарант законності та правопорядку відіграє важливу роль у становленні правової держави, демократії та існуванні громадянського суспільства. Кримінально-правовий аспект інституту судимості, її правових наслідків є лише частиною більш глобальної соціально-правової і кримінологічної проблеми підвищення рівня ефективності використання ресурсу соціально-правових заходів у боротьбі зі злочинністю. Тому це сприяє подальшій аналітичній розробці подібних заходів з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Расюк А.О. Судимість та правові наслідки її реалізації / А.О. Расюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. - № 2 (15). – С. 102-108.
2. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного суду України від 26 грудня 2003 р. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Музика А.А. Судимість / За редакцією Ю.С. Шемшученка // Великий енциклопедичний юридичний словник. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (зі змінами і допов. № 218-VIII від 02.03.2015) // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25. — Ст. 131.
5. Голіна В.В. Судимість у змісті кримінальної відповідальності / В.В. Голіна // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. - № 1(1). – С. 252-257.
6. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація; Акад. прав. наук України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — К. : «Ін Юре»; 2003. — 1196 с.